

משחיתים הבאים להשחית את ירושלים, ונאמר להם: "עברו בעיר אחריו [אחרי איש לבוש הבדים] והכו, אל תחוס עינכם ואל תחמלו. זקן בחור ובתולה וטף ונשים תהרגו למשחית... וממקדשי תחלו"[1], כלומר, התחילו מבית המקדש.

ותני רב יוסף: אל תקרי "ממקדשי", שהוא בית המקדש, אלא תקרי "ממקודשי", והיינו הצדיקים, אלו בני אדם שקיימו את התורה כולה מאלף עד תיו. [כי נאמר שם שאמר הקב"ה לאיש לבוש הבדים: "והתוית תו על מצחות האנשים". ודרש רב יוסף שהם הצדיקים, ועליהם התווה תיו, לומר, ששמרו על התורה מאלף ועד תיו].

הרי שאף צדיק גמור מעניש הקב"ה עם הרשעים?

ומתרצינן: אכן יש חילוק בין צדיק גמור לצדיק שאינו גמור. אבל התם נמי, צדיקי ירושלים, כיון שהיה בידם למחות על תועבות ירושלים, ולא מיחו, הוה להו הרי הם כצדיקים שאינם גמורים⁽¹²⁾.

רב פפא רמי הקשה סתירה לכאורה בין שני מקראות:

כתיב [תהלים ז] "אל זועם בכל יום", ואילו במקום אחר [נחום א] כתיב "לפני זעמו מי

יעמד". ואם כן, קשה: אם הוא זועם כל יום, האיך יש קיום לעולם?

ומתרץ: לא קשיא. אין המקראות סותרים. כי כאן, מה שנאמר שהקב"ה זועם, מדובר ביחיד, שאין לו עמידה כשהקב"ה זועם עליו. ואילו כאן מדובר בציבור, שהם מתקיימין אף שהקב"ה זועם כל יום.

וכיון שדרשו את המקרא "אל זועם בכל יום", מביאה הגמרא עוד דרשה על מקרא זה.

תנו רבנן: נאמר "אל זועם בכל יום".

וכמה זמן הוא זעמו? — רגע.

וכמה הוא רגע? — אחת מחמש ריבוא ושלשת אלפים ושמונה מאות וארבעים ושמונה בחלקי שעה — זו היא רגע.

ואין כל בריה יכולין לבוין אותה רגע. חוץ מבלעם הרשע, שידע לבוין השעה שהקב"ה זועם, דכתיב ביה [במדבר כד]: שאמר על ב-ד עצמו "יודע דעת עליון".

ודבר פלא הוא: וכי אפשר שבלעם הרשע, שאפילו דעת בהמתו לא הוה ידע, [כמו שיבואר] — דעת עליון, מי הוה ידע?⁽¹³⁾

12. ומה שאמר רב יוסף שקיימו את כל התורה כולה מאלף עד תיו — הוא לאו דוקא, שהרי לא קיימו מצות תוכחה. תורת חיים.

13. פירשו התוס': הקשו כן משום שאמר "יודע דעת עליון", משמע שהוא יודע מעצמו,

הכל צדיקים ורשעים, כך עשית לדור המבול ולדור הפלגה.

והקשה הרא"ם, איך יאמרו כן, הלא שקר הוא, בדור המבול הציל את נח ובניו.

ותירץ המהרש"א, שיאמרו שהיו בדור המבול עוד צדיקים והקב"ה השחית אותם עם הרשעים, ואת נח הציל לקיום הבריאה.

והגמרא מספרת איך מצאנו שלא ידע דעת בהמתו.
בהמתו.

מאי "דעת בהמתו לא הוה ידע"?

בעידנא דחזו ליה, כשראוהו שרי מואב דהוה **רכיב אחמריה**, שהנו רוכב על אתונו, אמרו ליה: **מאי טעמא לא רכבתא אפוסיא?** למה לא מיהרת לבוא על גבי סוס?

ואמר להו בשקר: ברטיבא, באחו מקום המרעה, **שדאי ליה**, השארתי את סוסי, וסוסי לא היה מוכן לרכיבה.

מיד — "ותאמר האתון אל בלעם: הלא אנכי אתונך, אשר רכבת עלי מעודך עד היום הזה. ההסכן הסכנתי לעשות לך כה!?"
ואם כן, למה אתה משקר?

אמר לה: את שימשת אותי רק לטעינא בעלמא, לישא משאות, ולא לרכיבה.

אמרה ליה: שקר! "אשר רכבת עלי"

אמר לה: את שימשת לי לרכיבה רק באקראי בעלמא, במקרה ואין לי סוס מזומן.

אמרה ליה: שקר הדבר! הלא רכבת עלי תמיד, "מעודך עד היום הזה".

ולא עוד, אלא שאני עושה לך רכיבות ביום ואישות בלילה, שאתה בועל אותי⁽¹⁴⁾.

כי כתיב הכא "ההסכן הסכנתי", וכתיב התם [מלכים א א]: "ותהי לו סוכנת". כמו ששם זה לשון חימום, כך גם באתון בלעם —

הרי שבלעם לא ידע דעת בהמתו, ואיך ידע דעת עליון?!

אלא, מאי, מהו הביאור בהא דכתיב "ויודע דעת עליון"? — שהיה יודע לכוין אותה שעה שהקדוש ברוך הוא כועס בה.

והיות וידע לכוין את השעה, עשה ה' צדקה עם ישראל, ובאותם הימים לא כעס אפילו רגע.

וצדקה זו, היינו דקאמר להו נביא לבני ישראל.

נאמר [מיכה ו]: "עמי! זכר נא מה יעץ בלך מלך מואב, ומה ענה אותו בלעם בן בעור, מן השטים עד הגלגל, למען דעת צדקות ה'".
מעת שחטאו בשטים ועד שנכנסו לארץ ישראל וחטאו בגלגל — עשיתי עמהם צדקות הרבה.

ומה הן אותן הצדקות?

אמר רבי אלעזר: אמר להן הקדוש ברוך הוא לישראל: עמי! ראו כמה צדקות עשיתי עמכם! שלא כעסתי עליכם כל אותן הימים. שאם כעסתי עליכם — לא נשתייר מעובדי כוכבים משונאייהם של ישראל [בלשון סגי נהור] אפילו שריד ופליט.

והיינו, זה הפירוש מה דקאמר ליה בלך לבלעם [במדבר כג]: "מה אקב — לא קבה אל, ומה אזעום — לא זעם ה'". כי באותם הימים לא זעם ה'.

וכמה זמן הוא זעמו? — רגע.

14. ולכן לא רכבת על סוס, כי הנך זקוק לי לאישות דלילה. מהרש"א.

ולכן הקשו שמעצמו אינו יודע אפילו דעת בהמתו. אלא שכל מה שידע היה רק בנבואה.

ובמה זמן הוא רגע? (15)

אמר אמומר ואיתימא או שאמר כן רבינא,
"רגע" הוא כמימריה, כאורך הזמן שאורך
לומר המלה "רגע". (16)

ומנלן מנין לנו דרגע הוי ריתחיה, שהזמן
שהקב"ה כועס הוא רק "רגע"?

דכתיב [תהלים ל]: "כי רגע כאפו, חיים
ברצונו". הרי ש"אפו", והוא הכעס, הוא
"רגע".

ואיבעית אימא, נלמד מהכא, ממקרא זה:
נאמר [ישעיה כו]: "חבי כמעט רגע עד
יעבור זעם". הרי שזמן הזעם הוא רגע.

אימת רתח, מתי הוא זמן זעמו?

אמר אביי: בתלת שעי קמיתא. בשלשת
השעות הראשונות של היום, שהוא זמן
קימה מהמטה, ואז כשקמים המלכים
ומניחין כתריהן בראשיהן ומשתחוים לחמה
— כועס הקב"ה בזמן קצר, (17) כי חיורא
כרבולתא דתרנגולא, כשמתלבנת כרבולת
התרנגול.

ומקשינן: כל שעתא ושעתא רוב הזמן,
מחוור חיורא, מתלבנת הכרבולת, שאינה כל
הזמן בחוזק האדמימות?

ומתריצין: כל שעתא, כל שעות היום, אפילו
כשהיא מתלבנת — אית ביה יש בהן
פורייקי פומקי, חוטיין אדומים. ואילו ההיא
שעתא, בזמן שהקב"ה כועס — לית ביה
פורייקי פומקי, אלא היא לבנה לגמרי.

ומספרת הגמרא עובדא בהקשר לכך.

רבי יהושע בן לוי, הוה מצער ליה החווא
מינא, ציער אותו איש אחד נוצרי [בקראי,
בוויכוחים במקראות. יומא חד] רצה לקללו
בעת שהקב"ה זועם, נקט תרנגולא לקח לו
תרנגול [ואוקמיה בין כרעיה דערסיה, ושם
אותו בין כרעי מיטתו, כדי להיות קרוב
אליו] ועיין ביה והביט עליו כל הזמן, כי
סבר, כי מטא ההיא שעתא, כשתגיע העת
ההיא שמתלבנת בה כרבולת התרנגול, והיא
עת כעס הקב"ה — אלטייה, אקללנו!

כי מטא ההיא שעתא, כשהגיע עת ההיא,
נימנם נרדם רבי יהושע בן לוי —

אמר: שמע מינה, אפשר להבין מכך, שלא
אורח ארעא למיעבד הכי, אינו דרך ארץ,
כלומר, אינו הגון לעשות כן לכוין שעת
הזעם, כי "ורחמיו על כל מעשיו" כתיב
[תהלים קמה], וכן כתיב [משלי יז] "גם
ענוש — לצדיק לא טוב". אינו טוב לצדיק
שהבריות ייענשו בשבילו, ואפילו לא

— "ותרועת מלך בו". ולכן נאמר: "ויפוך ה'
אלהיך לך את הקללה לברכה".

ועוד תירצו בשם רבינו אליהו: אין צריך
באותו רגע אלא להתחיל קללתו.

17. התוס' מפרשים: בשעה השלישית, שאז זמן
קימת המלכים.

15. הקשה המהרש"א, הרי כבר אמרו לעיל,
כמה רגע? עיין שם מה שתירץ.

16. כן פירש יד רמה [סנהדרין קה ב].
הקשו התוס': מה היה יכול לקלל את ישראל
ברגע כמימריה?

ותירצו: שרצה לומר "כלם", כלומר, "כלה
אותם"! והקב"ה הפך את האותיות ואמר "מלך"

(18) המינים.

תנא שנינו משמיה משמו דרבי מאיר: בשעה שהמלכים מלכי אומות העולם מניחין כתרין בראשיהן ומשתחווין לחמה, והוא בשלש שעות הראשונות ביום, מיד כועס הקדוש ברוך הוא.

אחרי שאמרנו ששלש שעות ראשונות הוא

זמן "חרון אף" שהקב"ה כועס, והוא זמן דין, מסיקה מכך הגמרא הלכה.

אמר רב יוסף לא ליצלי איניש לא יתפלל אדם צלותא דמוספי תפלת מוסף, בתלת שעי קמייתא דיומא בשלש שעות הראשונות ביום, שהוא עת שכועס הקב"ה, (19) ביומא קמא דריש שתא, ביום הראשון של ראש השנה, (20) ביחיד, בתפלת יחיד, והטעם —

הקשתה הגמרא הרי בשלש הראשונות אינו דן. [והריא"ף מבאר: אף שאין הקב"ה דן באותן השעות, מכל מקום, כיון שהוא מתפלל שיזכרהו הקב"ה — מעיינים במעשיו].

והמגן אברהם מקשה עוד על רש"י, מה תירצה הגמרא בתירוץ השני: "תורה דכתיב בה אמת...", הרי לפי תירוץ זה אינו שעת דין כלל, אלא מוכרחים לומר דאף שאינו "שעת דין" על כל העולם — על היחיד הזה מיפקיד דינא היות ומלכי האומות משתחווים לחמה, אם כן למה הוצרכו לומר שאינו שעת רחמים מטעם שבתורה כתיב אמת, היה להתרצן לומר בפשטות שהוא עת שהקב"ה כועס על מלכי מזרח ומערב המשתחווים לחמה.

20. כתב רש"י: שאר מוספי השנה הן דברי שבח וסיפור מעשה קרבנות היום, אבל בראש השנה שאומרים "מלכיות זכרונות שופרות" נזכר דינו ביותר.

וכנראה כוונתו על פי מה שאמרו חז"ל: אמרו לפני מלכיות, כדי שתמליכוני עליכם, זכרונות כדי שיעלה זכרוכם לפני — ובמה בשופר.

לכן הקפיד רב יוסף דוקא על תפלות ראש השנה.

והקשה המהרש"א, אם כן מה הקשתה הגמרא מתפלת שחרית, הרי אין אומרים בה "מלכיות שכרונות שופרות".

18. כתבו התוס': אף שמותר אפילו להרוג את המינים בידיים, מכל מקום אינו הגון לדחוק בידי שמים ולהעניש את מי שאין רוצים מן השמים להענישו.

19. מדברי רש"י משמע שהוא עת חרון אף מטעם שאז כל המלכים משתחווים לחמה.

ולפי זה כתב המגן אברהם [אורה חיים סימן תקצא], שקפידת רב יוסף היתה רק על שעה השלישית. [ועיין הערה 4], ואילו בשתי שעות ראשונות, מותר.

אבל לשון השלחן ערוך שם הוא: "לא יתפלל ביחיד מוסף בראש השנה עד אחר שלש שעות היום". משמע שבכל שלש השעות, לא יתפלל ביחיד.

וכן הקשה השאגת אריה [סימן ה].

ועוד הקשה, דאם כן, מה מקשה הגמרא ממאמר רב יהודה אמר רב שהקב"ה דן בשלש שעות השניות, הרי רב יוסף לא דיבר כלל מ"שעת הדין" אלא מ"שעת החרון".

ומסיק השאגת אריה שגם כוונת רש"י היא על שלש השעות שבהן הקב"ה דן את כל העולם כולו.

ובאמת שהמגן אברהם הרגיש בקושיא זו, [ועיין במחצית השקל שם] ותירץ, שמכל מקום אף בלי הטעם של "חרון אף" בגלל שהמלכים משתחווים לחמה משמע מדברי רב יוסף שאז "מיפקיד דינא" — כלומר, שהוא עת הדין, לכן

דוקא תפלת מוסף? — דיחיד דצפרא, תפלת שחרית ביחידות, נמי לא יתפלל היחיד אז תפלת שחרית?

ומתרינין: כיון דאיכא ציבורא דקא מצלו, שמתפללין תפלת שחרית בכל המקומות באותה עת, נכללת תפלתו בתוך תפלת הציבור — ולא קא מדחי ולא ידחו את תפלתו⁽²²⁾. אבל תפלת מוסף, הואיל וזמנה כל היום, יש מתפללין אותה בבוקר ויש מאחרין, לכן אינו מובטח שתפלתו היא בעת תפלת הציבור, ואינו נכלל עמהם⁽²³⁾.

דלמא יתכן כיון דמפקיד דינא שפוקדים את דינו⁽²¹⁾ — דלמא מעייני בעובדיה, יעינו במעשיו, ודחפו ליה מידחי, וידחו אותו.

ומקשינן: אי הכי, אם יש לחשוש לכך, למה חושש רק ביחיד, בציבור נמי, למה לא נחשוש כן גם בתפילת הציבור?

ומתרינין: דצבור נפישא זכותיה, זכותם גדולה, ותתקבל אף בשעות אלו.

ומקשינן: אי הכי, אם יש לחשוש לכך, למה

ברצון למעלה ויקבל עליה שכר כשאר קיום המצוות. אבל אם מתפלל "עם הציבור" ממלאין את בקשתו.

והקהלות יעקב מקשה עליו, שמדבריו משמע, שאם מתפלל ביחידות ממש — לא עם הציבור ולא בשעת תפלת הציבור, אינה תפלה כלל ולא יקבל עליה שכר. ותימה גדולה לומר כן.

ומבאר: החילוק הוא כן. אם מתפלל עם הציבור ממש, תפלתו נשמעת. ואם מתפלל ביחידות אף על פי שבודאי מקיים מצות תפלה, מכל מקום, מעיינים בדינו, ואם לפי שורת הדין אינו ראוי, דוחים את תפלתו, והוכרע בבית דין של מעלה לדחותו. ואילו לא היה מתפלל כלל, לא היו מעיינים בדינו בפרטות, אלא היה נדון עם הציבור.

ואילו אם מתפלל "בשעה שהציבור מתפללים" אינה נכרעת לא לזכות ולא לחובה.

ועוד מוסיף, שמה שאמרו חז"ל שביחיד "אין תפלתו נשמעת", היינו בדרך כלל, אבל ודאי שלפעמים נשמעת תפלתו ומועילה ומתקבלת ברצון. ועיין שם שמוכיח כן.

23. כן ביאר רש"י.

הטורי זהב מבאר החילוק בין שחרית

וכן הקשה המגן אברהם, ומתריך, שגם תפלת שחרית של כל השנה היא בקשת רחמים ושאלת צרכים. ולדבריו יש להקפיד להתפלל שחרית כל השנה, רק בשעה שהציבור מתפללין — אם בשעה ראשונה, אם בשניה.

[והרש"ש מביא דעת ראשונים שהיו שנהגו בראש השנה לומר מלכיות וזכרונות שופרות בכל התפלות, ואם כן אתי שפיר שקושית הגמרא היא על שחרית של ראש השנה].

21. "מיפקיד" היא מלה נרדפת לזכרון בתפלות ראש השנה, והיא מלשון התפלה כגון: "זכרונו ופקדונו" "ויזכר ויפקד" "מי לא נפקד כיום הזה", "ובריות בו יפקדו".

22. כתבו התוס' בשם רבינו תם, דאף שאמרו כאן שהתפלה מהני ביחידות ב"שעה שהציבור מתפללין", מכל מקום אינה כדרגת תפלה בציבור ממש, שהרי אמרה הגמרא [ברכות ו א]: אין תפלתו של אדם נשמעת אלא "עם" הציבור והחילוק ביניהם הוא שאם מתפלל "עם הציבור", אז תפלתו "נשמעת", ואילו אם מתפלל "בשעה שהציבור מתפללים" אז "אינה נדחית".

והבין המחצית השקל, שאם מתפלל בשעה שהציבור מתפללים אין תפלתו נשמעת, ותתקבל

ואילו דין, כלומר, בשעות שהקב"ה דן את העולם, דלא כתיב ביה "אמת",⁽²⁵⁾ באותה עת הקדוש ברוך הוא עושה לפניו משורת הדין, וכדברי רבי יהודה אמר רב, שעומד מכסא דין ויושב על כסא רחמים.

יום, מעיד, טרף, בעגל — סימן. אלו הם ארבעה מאמרים שאמרם רבי יהושע בן לוי, השייכים לנאמר למעלה.

גופא, שנינו למעלה: אמר רבי יהושע בן לוי: מאי, מהו הביאור בהא דכתיב [דברים ז]: "אשר אנכי מצוך היום לעשותם" —

היום לעשותם, ולא למחר לעשותם. היום לעשותם, ולא היום ליטול שכרן, כמבואר למעלה.

ועוד אמר רבי יהושע בן לוי: כל מצוות שישראל עושין בעולם הזה באות ומעידות אותם לעולם הבא. שנאמר [ישעיה מג]: "יתנו עידיהם ויצדקו ישמעו ויאמרו אמת".

"יתנו עידיהם ויצדקו" — אלו ישראל, "ישמעו ויאמרו אמת" — אלו עובדי כוכבים, כמבואר למעלה.

ועוד אמר רבי יהושע בן לוי: כל מצות שישראל עושין בעולם הזה — באות וטורפות מכה אותם לעובדי כוכבים לעולם הבא על פניהם. שנאמר [דברים ד]: אמר

ומקשינן: איך אמרו שידונו אותו באותן שלש שעות —

והא אמרת הרי אמרו [בסוגיא לעיל]: שלש שעות ראשונות — הקדוש ברוך הוא יושב ועוסק בתורה, ורק בשלש שעות השניות הוא יושב ודן את העולם.

הרי שאינו דן את העולם בשלש שעות ראשונות?

ומתצינן: איפוך, הפוך את דברי רב יהודה אמר רב, וכך שנה אותם: שלש הראשונות יושב ודן את כל העולם כולו, שלש השניות יושב ועוסק בתורה. ולפי זה, אכן בשלש שעות הראשונות הוא זמן הדין.

ואיבעית אימא, לעולם לא תיפוך, אכן אין צורך להפוך, ובשלש שעות ראשונות הקב"ה יושב ועוסק בתורה, ובשניות יושב ודן את העולם כולו — כדברי רב יהודה אמר רב.

והטעם למה שאמר רב יוסף "דלמא מעייני בעובדיה ודחפי ליה מידחי", הוא, כי בשעה שהקב"ה יושב ועוסק בתורה, דכתיב ביה "אמת", דכתיב [משלי כג] "אמת קנה ואל תמכור"⁽²⁴⁾ — אין הקדוש ברוך הוא עושה אז לפניו משורת הדין, ולכן אין השעות הללו העת המתאימה לעמוד מכסא דין ולשבת על כסא רחמים.

— הוצא הוצאות על תלמוד תורה! "ואל תמכור", אלא בחנם למד את אחרים!

25. כתב רש"י: מה שנאמר [תהלים יט]: "משפטי ה' אמת", היינו משפטי התורה שצויה לעם ישראל לעשות, שהרי כל הפסוקים שם מדברים מגודל ערך התורה. ואין הכוונה לדין

למוסף, שמוסף אינו צריך להתפלל דוקא בשלש שעות, לכן יש לו לאחר אותה, אבל תפלת שחרית יעבור זמנה.

והקשה עליו השאגת אריה, שמלשון הגמרא לא משמע כן.

24. פירוש המקרא לפי רש"י הוא: "אמת קנה"

והיינו, מאמר דומה לזה, הא דאמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי: (26) לא דוד המלך היה ראוי לאותו מעשה של בת שבע, ולא ישראל ראוי לאותו מעשה העגל (27) —

לא דוד ראוי לאותו מעשה, דכתיב [תהלים קט] שאמר דוד על עצמו "ולבי חלל בקרבי", ודרשינן, יצר הרע הוא בקרבי כ"חלל" כמת, ואין לו כח לשלוט בקרבי — ולא ישראל ראוי לאותו מעשה. דכתיב "מי יתן ויהי לבכם זה להם ליראה אותי כל הימים".

אלא למה עשו?

לומר לך: גזירת הקב"ה היא, ליתן פה א-ה לחוזרים בתשובה, שאם חטא יחיד, אומרים לו: בלך, לך לך, אצל יחיד! ולמד ממנו שיד הקב"ה פתוחה לקבל אותך בתשובה. ואם חטאו צבור, אומרים להו "לכו אצל ציבור!", ולמדו מהם לחזור בתשובה. וצריכא, הגמרא מבארת למה הוצרכה גזירת

משה רבינו: "ושמרתם ועשיתם, כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים".

"נגד העמים", שהיה במשמע ביחס לעמים, לא נאמר. אלא "לעיני העמים" נאמר, שמשמע מול עיניהם ממש. מלמד הכתוב שבאותו וטורפות לעובדי כוכבים על פניהם לעולם הבא.

ועוד אמר רבי יהושע בן לוי: לא עשו ישראל את העגל, כלומר, בני ישראל היו גבורים ויכלו לשלוט ביצרם ולהימנע מעשיית העגל, אלא שהתגבר עליהם יצרם מגזירת הקב"ה. והטעם, כדי ליתן פתחון פה לבעלי תשובה שבכל דור ודור. שאם יאמר החוטא "מה לי לשוב בתשובה, הקב"ה לא יקבלני", אומרים לו "צא ולמד ממעשה העגל, שחטאו חטאה גדולה, וכפרו בה' לאחר מעמד הר סיני, ובכל זאת קיבל אותם הקב"ה, כששבו בתשובה" —

שנאמר [דברים ה] אמר משה רבינו לישראל בסיני בשם הקב"ה: "מי יתן ויהי לבכם זה להם ליראה אותי, ולשמור את כל מצותי כל הימים, למען ייטב להם ולבניהם לעולם". הרי שהיו גבורים ואמיצי לב ביראת ה'.

שהקב"ה דן את העולם.

26. לפי ביאור המהר"ם בדעת תוס' [דף ה'] פירוש הגמרא הוא: לא היו ישראל ולא היה דוד ראויים "שהתורה תגלה על מעשיהם", ואינו לפי כבודם. ולמה כתבתם התורה? אלא כדי ליתן פתחון פה וכו'.

27. המהרש"א מבאר, שישראל היו ראויים שהקב"ה יצילם מחטא גדול כזה, כיון שזה עתה

קיבלו התורה, ובדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו, והתורה מגינה ומצילה מן החטא. וזה ביאור בדרשת המקרא: "מי יתן והיה לבכם זה ליראה אותי כל הימים" שלבכם היה שלם עם ה' ורצונם ה' כרצון ה' וכרצון יראיו. וכן דוד המלך עליו השלום, כיון שהיה עוסק בתורה בשעה שכל מלכי מזרח ומערב שכבו על מיטותיהם, היה ראוי שהקב"ה יצילו מן החטא. והעיון יעקב מבאר שאין הקב"ה מביא תקלה ועבירה גדולה בפעם אחת על הצדיק, אם